

VENÄJÄN JA ITÄ-EUROOPAN INSTITUUTTI

TOIMINTA- JA TALOUSSUUNNITELMA VUOSILLE 2005-2008

1. TOIMINTAYMPÄRISTÖ

2 TAVOITTEET JA TOIMINTALINJAT TULOSALUEITTAIN

2.1. Venäjältä ja Itä-Euroopasta Suomeen muuttaneiden kielen ja kulttuurin tukeminen

2.2. Kirjasto- ja tietopalvelu

2.3. Julkaisutoiminta

2.4. Muu toiminta

2.5. Henkilöstö

3. KEHITTÄMISSUUNNITELMA

4. MENOLASKELMA

1. TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Venäjän ja Itä-Euroopan instituutti on opetusministeriön hallinnonalaan kuuluva laitos, jonka toiminta perustuu instituutista annettuun lakiin (857/1992) sekä sitä täydentävään asetukseen (1100/2001). Instituutti harjoittaa Venäjää ja IVY -maita koskevaa kirjasto- ja tietopalvelua ja julkaisutoimintaa sekä tukee entisen Neuvostoliiton alueelta Suomeen muuttaneiden kieltä ja kulttuuria. Instituutti seuraa ko. alueen maiden yhteiskunta- ja kulttuurielämää. Opetusministeriön ohjelman ”Suomi, Venäjä ja kansainvälinen yhteistyö” mukaisesti instituuttia kehitetään asiantuntija- ja palveluyksikkönä toimialallaan.

Venäjä ja yleisemmin itäslaavilaisen kulttuuripiirin maat ovat Suomelle keskeisiä yhteistyökumppaneita, joiden sivistyksellisten ja yhteiskunnallisten olojen tuntemuksen tarve on kansainvälistymiskehityksen myötä lisääntymässä. Se, että monet näistä maista eroavat kulttuuriltaan ja yhteiskunnaltaan eurooppalaisista naapureistaan, lisää niitä koskevan tiedon tärkeyttä. Samalla Suomi -tiedouden välittäminen Venäjälle ja Itä-Eurooppaan on tullut yhä ajankohtaisemmaksi.

Entisen Neuvostoliiton alueelta 1990-luvulta lähtien saapuneet maahanmuuttajat ovat voimakkaasti vaikuttaneet instituutin toimintaympäristöön. Heitä asuu Suomessa lähes 40 000, joista miltei puolet on asettunut pääkaupunkiseudulle. Maahanmuutto kyseisen alueen maista jatkuu edelleen vilkkaana. Vuoden 2002 alusta voimaan tulleen asetuksen mukaisesti instituutti osallistuu maahanmuuttajien kotoutukseen tukemalla heidän kieltään ja kulttuuriaan.

Instituutin kirjasto on vanhastaan tukenut venäjänkielisen väestön kulttuuria maassamme. Maahanmuuton lisääntyttä tämä tehtävä on entisestään korostunut. Kirjaston käyttäjistä nykyisin jo yli puolet on maahanmuuttajataustaisia.

Yleisen venäjänkielisen kirjaston roolin ohella instituutin kirjasto edelleen palvelee merkittävällä tavalla myös suomalaisen idäntutkimuksen tarpeita.

Suomen korkeakoululaitoksessa toimii Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen koulutusyksiköitä. Viime vuosikymmenien ratkaisuihin ei kuitenkaan vielä ole riittävästi otettu huomioon alan liittyvien kirjasto- ja tietopalveluiden kehittämistä. Itä-Euroopan tuntemuksen lisääminen edellyttää myös riittävää kirjastoinfrastruktuurin vahvistamista.

Instituutin tärkein tulevaisuuden haaste on kirjastojärjestelmän automatisointi. Instituutin kirjasto on pikaisesti automatisoitava, jotta se voisi palvella tehokkaasti niin tutkimuksen ja opetuksen tarpeita kuin myös kasvavaa maahanmuuttajaväestöä. Asian kiireellisyyttä lisää opetusministeriön Venäjä-toimintaohjelmaan sisältyvä portaalihanke.

2. TAVOITTEET JA TOIMINTALINJAT TULOSALUEITTAIN

2.1. Venäjältä ja Itä-Euroopasta Suomeen muuttaneiden kielen ja kulttuurin tukeminen

Instituutti osallistuu valtiovoiman eri elinten maahanmuuttopoliittisten ohjelmien toteuttamiseen siltä osin, kuin se koskee entisen Neuvostoliiton alueelta Suomeen muuttaneiden kielen ja kulttuurin tukemista. Instituutti osallistui Etnisten suhteiden neuvottelukunnan (ETNO) työryhmän toimintaan, joka kartoitti Suomen venäjänkielisen väestönosan kysymyksiä. Työryhmän saatua vuoden 2003

alussa tehtävänsä suoritetuksi ja tehtyä ehdotuksensa eri viranomaisten välinen koordinoitu yhteistoiminta on tullut yhä tarpeellisemmaksi.

Omassa toiminnassaan instituutti pyrkii tukemaan maahanmuuttajien alkuperäistä identiteettiä siten, että samalla voidaan lisätä heidän mielenkiintoaan suomalaiseen yhteiskuntaan ja kulttuuriin sekä edistää kaksikielisyyteen kannustavia arvoja. Tällä tavoin helpotetaan integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Instituutin maahanmuuttajatoiminnan suuntaviivat on määritelty ohjelmassa ”Venäjän ja Itä-Euroopan instituutin maahanmuuttajien kieltä ja kulttuuria tukeva toiminta”, jonka instituutin johtokunta on hyväksynyt lokakuussa 2002. Ohjelmaan sisältyy kirjastotoimintaan, seminaareihin, koulutukseen ja venäjänkieliseen julkaisuutoimintaan liittyviä tehtäviä. Toistaiseksi ohjelmaa voidaan kuitenkin toteuttaa vain osittain, koska siitä aiheutuvia kustannuksia (vuositasolla 35 000 €) ei ole voitu sijoittaa instituutille annettuun budjettikehykseen.

Instituutti jatkaa Suomen venäjänkieliselle väestölle tarkoitettua ja sitä koskevaa julkaisuutoimintaansa. Tätä väestönosaa käsittelevien seminaarien aineistoja julkaistaan jatkossakin vuosikirjassa *Studia Slavica Finlandensia*. Myös venäjänkielisen monistesarjan *Finljandskije tetradi* julkaisemista jatketaan. Yhteistyössä pietarilaisen Jevropeiski Dom-kustantamon kanssa julkaistavan *Finljandija v Rossii*-kirjasarjan tematiikassa otetaan enemmän huomioon Suomi-aiheinen kirjallisuus. Venäjänkielistä verkkojulkaisemista lisätään.

Venäjänkielisen väestönosan kysymykset tulevat olemaan jatkuvasti esillä instituutin harjoittamassa seminaari- ja koulutustoiminnassa. Maahanmuuttajien kirjallista toimintaa tuetaan mm. järjestämällä pienimuotoisia kirjallisuustapahtumia, joiden yhteydessä maahanmuuttajakirjailijat voivat solmia kontakteja sekä Venäjällä toimiviin että suomalaisiin kollegoihinsa. Instituutti järjestää myös venäjänkielisiä tilaisuuksia, joissa käsitellään suomalaista yhteiskuntaa ja suomalais-venäläisiä kulttuurikontakteja. Viikoittaista lehdistöseminaaria *Rossija segodnja* jatketaan.

Vuonna 2003 instituutissa toteutettiin järjestely, jolla instituutissa ollut tutkimussihteerin virka muutettiin suunnittelijan viraksi. Sen haltijan pääasiallinen tehtävä on instituutin Venäjältä ja Itä-Euroopasta Suomeen muuttaneiden kieltä ja kulttuuria tukevan toiminnan suunnittelu ja sen niveltäminen eri viranomaisten ja järjestöjen toimintoihin.

2.2. Kirjasto- ja tietopalvelu

Instituutin kirjasto on Venäjän ja muiden IVY-maiden sekä Baltian tuntemuksen erikoiskirjasto. Kysynnästä ja resurssien rajallisuudesta johtuen Venäjä on kuitenkin ensisijainen kohdealue. Kirjaston käyttäjiä ovat tutkijat, virastojen, yritysten ja tiedostusvälineiden edustajat sekä maamme, erityisesti Helsingin seudulla asuva venäjänkielinen väestö. Tarjoamalla Venäjältä ja muualta Itä-Euroopasta peräisin oleville lukemista heidän äidinkielellään kirjasto toteuttaa instituutin tehtävää tukea maahanmuuttajien kieltä ja kulttuuria. Kirjastoyhteistyö Maahanmuuttavien Nuorten Kotouttamisyhdistyksen kanssa on myös osa tätä toimintaa.

Alan tutkijat ovat edelleenkin tärkeä, joskaan ei suurin käyttäjäryhmä, jolle tarjotaan sekä perinteisiä kirjastopalveluita että tietopalvelua. Palvelun kysyntä jatkuu vilkkaana mm. siksi, että yliopistot ovat panostaneet huomattavasti alan opetukseen ja tutkimukseen. Myös Suomen Akatemialla on uusi ”Muuttuva Venäjä”-tutkimusohjelma vuosiksi 2004–2007. Kiinnostus venäjän

kieleen ja kulttuuriin on laajaa. Tutkijat, opiskelijat sekä virastojen ja yritysten edustajat käyttävät eniten tietopalvelua hyväkseen.

Venäjänkielisen väestön edustajat ovat kirjaston suurin käyttäjäryhmä (n. 60 %) He haluavat sekä vapaa-ajan lukemista ja yleistietoa että entisen kotimaan uutisia niin internetistä kuin sanomalehdistäkin. Kirjasto tukee mahdollisuuksiensa mukaan myös Helsingin ulkopuolella asuvia maahanmuuttajia omakielisen kirjallisuuden saamisessa.

Instituutin maahanmuuttajien kieltä ja kulttuuria tukevaa toimintaa koskevan muistion suositusten mukaisesti kirjaston pidennettyä aukioloa lisätään v. 2004 kahteen kertaan viikossa nykyisen yhden sijasta.

Kirjaston hankintojen painopiste on ollut yhteiskunta- ja taloustieteissä. Hakuteoksia ja sanakirjoja on hankittu kaikilta aloilta. Asiakaskunnassa tapahtuneiden muutosten vuoksi kulttuuria eri muodoissaan käsittelevän kirjallisuuden sekä kaunokirjallisuuden osuutta on kasvatettu. Erityisesti koululaisten tarvitsemia eri alojen perusoppikirjoja kysytään tukemaan oppimista vieraskielisessä ympäristössä. Kirjaston monografianimikkeistä 75 % on venäjänkielisiä. Venäjä säilyy uutuushankintojen pääasiallisimpana kielenä. Ukrainankielisen kirjallisuuden kysyntä on vilkastunut ja sen hankintaosuutta pyritään nostamaan nykyisestä 1 %:sta. Kirjaston täytyy myös laajentaa kokoelmiaan CD-levyillä ja videoilla, jotka kuuluvat tänä päivänä oleellisesti suurta yleisöä palvelevien kirjastojen valikoimiin.

Instituutin kirjastoon tilataan Suomen suurin venäläisten sanomalehtinimikkeiden määrä.

Jatkossakin sanomalehtikokoelmaa pidetään keskeisenä hankintakohteena.

Aikakauslehtinimikkeiden määrä on jonkin verran vähentynyt viime vuosina, eikä sitä voida lisätä ilman lisärahoitusta. Kokoelmia kartutetaan pääosin ostamalla. Vaihtojen osuus on jyrkästi vähentynyt venäläisten kirjastojen huonontuneesta taloudellisesta tilanteesta johtuen. Instituutilla ei myöskään ole tarpeeksi omaa vaihtomateriaalia, vaan aineisto joudutaan ostamaan. Tällöin vaihto ei enää ole taloudellisesti mielekäästä.

Kirjaston hankintamäärärahoja olisi korotettava 10 000 eurolla, jotta kirjasto voisi suoriutua sille asetetuista velvoitteista.

Kirjaston suurin haaste seuraavina vuosina on saada automatisoitu kirjastojärjestelmä. Instituutin kirjasto on huomattava Venäjä-tiedon lähde Suomessa. On ensiarvoisen tärkeää, että sen aineisto on löydettävissä opetusministeriön tuella rakennettavan Venäjä-portaalin kautta. Järjestelmän avulla kokoelmat ovat helposti löydettävissä, tiedonhaku on tehokasta ja ennen kaikkea palvelu paranee. Nykyisellä kortisto- ja kuittijärjestelmällä ei tehokasta kirjastopalvelua voi järjestää. Suurena esteenä järjestelmän hankkimiselle on ollut ja on kyrillinen kirjaimisto. Instituutti on hakenut valtakunnallisen Linnea 2-konsortion jäsenyyttä. Olisi luontevaa ja asiakasystävällistä, että instituutin kirjakokoelmat olisivat nähtävissä maanlaajuisessa Linnea-järjestelmässä. Tätä puoltaa se, että kirjaston hankintayhteistyö Helsingin yliopiston kirjaston slaavilaisen kokoelman kanssa on ollut kiinteää jo vuosikymmenien ajan. Kokoelmat täydentävät toisiaan. Järjestelmän hankinta on kuitenkin niin suuri investointi, että normaalin budjettirahoituksen turvin se on mahdoton toteuttaa. Laitteiston osalta on otettava huomioon myös asiakkaiden tarvitsemat päätteet ja mikrot.

Tietopalvelu on kirjaston keskeisimpiä tehtäviä. Tietopalvelun luonne on viime aikoina muuttunut tehden informaatioista tiedonhaun tekijöistä tietolähteiden konsultteja. Internetin käyttö tiedonhaussa on yhä keskeisemmällä sijalla. Informaatikon työssä verkkolähteiden hallinta ja jatkuva seuranta on tärkeää. Vuoden 2004 lopussa päättyy Integrum-tietokannan nykyinen

käyttöoikeus. Integrumin tai vastaavan tietokannan käyttö tulee jatkossa turvata esim. kirjastojen muodostamalla konsortiolla.

Tietopalvelun tulisi voida tehdä yhteistyötä Suomi.fi-portaalin kanssa niin, että palvelu saataisiin ainakin osaksi myös venäjänkielisen väestön ulottuville.

Instituutin kirjaston kautta hallinnoidaan sukukansaohjelman kirjastoyhteistyötä. Kirjastolla on myös kiinteät suhteet moneen venäläiseen ja virolaiseen kirjastoon. Niiden kanssa on tarkoitus jatkossakin järjestää yhteisiä tilaisuuksia ja seminaareja.

Kirjasto luetteloi Suomessa julkaistun Venäjää ja Itä-Eurooppaa käsittelevän kirjallisuuden Pariisissa toimitettavaan ”European Bibliography of Slavic and East European Studies”-on-line-tiedostoon.

Ulkomaisten, erityisesti venäläisten kirjastojen kanssa jatketaan yhteistyötä mm. seminaarien järjestämisessä.

2.3. Julkaisutoiminta

Vuosittain ilmestyvä *Studia Slavica Finlandensia* on instituutin pääjulkaisu. Sen laajuus on 200-300 sivua. Sen viime vuosien numerot ovat olleet teemanumeroita. Tätä linjaa jatketaan vastaisuudessakin.

Venäjänkielisessä Pietarissa ilmestyvässä kirjasarjassa *Finljandija v Rossii* on julkaistu Suomen historiaa, Suomen ja Venäjän suhteita sekä yhteistä kulttuuriperintöä käsittelevää aineistoa. Suomalaisen nyky-yhteiskunnan kysymyksiä otetaan jatkossa lisääntyvästi huomioon sarjan tematiikkaa suunniteltaessa. Tällöin teokset myös tukisivat instituutin ohjelmaa venäjänkielisen väestön kotouttamisesta Suomeen. Kirjojen julkaisu tiheys pyritään nostamaan tasolle kirja/vuosi.

Instituutti julkaisee 2-3 viikon välein ilmestyvää *Kulttuuriuutiset*-verkkolehteä. Sen aineisto koostuu Venäjän ja IVY-maiden kulttuurin, tieteen ja opetuksen alojen uutisista.

Tiedonantoja ja katsauksia-julkaisusarja on instituutin asiakaskunnalle alan ajankohtaisista tapahtumista ja kirjaston uutuuksista kertova tiedote.

Erityisesti instituutin maahanmuuttajatoiminnan käyttöön tarkoitettu *Finljandskije tetrad*-monistesarjaa julkaistaan tarpeen mukaan sekä paperi- että verkkoversiona.

Tutkimuksia pohjoisesta ulottuvuudesta-sarjan julkaisemista jatketaan yhteistyössä ulkoasiainministeriön kanssa.

2.4. Muu toiminta

Instituutti osallistuu Suomen ja Venäjän välisten yhteistyösopimusten ja ohjelmien toteutukseen ja avustaa viranomaisia ko. maiden väliseen sivistykselliseen vaihtoon liittyvissä kysymyksissä. Instituutti seuraa erityisesti niitä kysymyksiä, jotka liittyvät Suomen ja Venäjän federaation välisten suhteiden perusteita koskevan sopimuksen 9 ja 10 artiklojen ja Suomen ja Venäjän federaation

välisen, yhteistyötä kulttuurin, opetuksen ja tutkimuksen alalla koskevan sopimuksen 4 artiklan piiriin.

Venäjän kielen kääntäjille tarkoitettujen seminaarien järjestämisestä instituutilla on pitkä kokemus. Tätä toimintaa jatketaan tulevaisuudessakin. Rahoitustilanteesta – mm. budjetin ulkopuolisesta rahoituksesta – riippuen instituutti voi järjestää myös muita seminaareja ja kulttuuritilaisuuksia.

Instituutti on edelleenkin tiiviissä yhteistyössä Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen seuran kanssa ja osallistuu myös seuran *Idäntutkimus* –lehden toimituskunnan työhön.

Instituutin yhteyksiä ja yhteistyötä kulttuurialalla toimiviin järjestöihin kuten Suomi-Venäjä Seuraan, M. A. Castrénin seuraan, Suomen Pietarin instituuttiin ja Suomen Venäjänkielisten Yhdistysten Liittoon lisätään.

Instituutti toimii Keski- ja Itä-Euroopan tutkimuksen kansainvälisen neuvoston (International Council for Central and East European Studies, ICCEES) kansainvälisenä tiedotuskeskuksena järjestön VII maailmankongressiin asti, joka järjestetään Berliinissä vuonna 2005.

2.5. Henkilöstö

Säästösyistä instituutissa on vuoden 2003 kuluessa pidetty eripituisia aikoja täyttämättöminä 1-3 virkaa; vuoden lopulla instituutin palveluksessa oli 15 henkilöä. Säästötarpeen edelleen jatkuessa ei ole näkyvissä, että henkilöstöä voitaisiin tästä vuoden 2004 aikana lisätä. Näin ollen yksi virka (vanhempi tutkija) tulee lähiajat olemaan täyttämättömänä.

Erityisesti kirjaston ja sen yleisöpalvelujen ylläpito vaatii nykyisten henkilöstöressurssien erittäin tarkkaan ennakoitua käyttöä. Ajoittain tilannetta on voitu helpottaa työvoimatoimiston varoilla työskennelleiden henkilöiden avulla.

Määräraha-kehityksiä arvioitaessa tulee huomioida, että instituutin siirtyminen valtion uuteen palkkausjärjestelmään tulee tapahtumaan tämän TTS:n aikana.

3. KEHITTÄMISSUUNNITELMA

Instituutin tärkein kehittämishanke on kirjastojärjestelmän automatisointi. Työ pyritään aloittamaan vuoden 2004 puolella, mikäli saadaan edes osa rahoitusta järjestymään. Suurimmat kuluerät ovat Endeavorin Voyeger-ohjelman ja Linnea 2-konsortion lisenssimaksut sekä CSC-keskuksen palvelumaksut, yhteensä noin 83 000 €. Niiden lisäksi automatisointi edellyttää työpisteissä olevien koneiden uusimista ja asiakaspisteiden lisäämistä noin 10 000 €:n edestä. Näistä aiheutuvien 93 000 €:n kulujen lisäksi tarvitaan järjestelmän käyttöönottoon valmistauduttaessa ja sen käynnistymisvaiheessa kirjastohenkilökunnan koulutusta kahtena vuotena 8 000 €:n arvosta/vuosi. Kirjastojärjestelmän ylläpitokustannuksiksi vuosina 2006-08 on arvioitu 13 000 – 16 000 €/vuosi.

Toisella sijalla oleva hanke on ATK-tekniikan uusiminen. Instituutti ei ole voinut noudattaa mikrotietokoneita hankkiessaan pitkäjänteistä ohjelmaa, ja sen käytössä oleva konekanta on enimmäkseen yli-ikäistä. Jotta tilanteeseen saataisiin vähitellen korjausta, ainakin 1/5 työpisteistä (4-5 kpl) olisi TTS-kauden aikana voitava uusina vuosittain. Uusimiskustannukset ovat vuositasolla 6 000 – 10 000 €.

Kolmas elintärkeä asia on kirjaston kokoelmien kartuttaminen. Painetun materiaalin lisäksi kirjasto ei ole pystynyt hankkimaan digitaalista aineistoa, CD-levyjä ja online-tiedostoja, jotka ovat välttämättömiä nykyaikana niin tutkijoille kuin muillekin kirjaston käyttäjille. Aineiston karttuminen on vähentynyt vuosittain, koska hinnat ovat nousseet huomattavasti, mutta määräraha on pysynyt entisellään. On myös huomattava, että ulkomaalaiskirjaston hankinta-alaan ei kuulu venäjänkielinen kirjallisuus. Vuosittaisen lisärahan tarve kokoelmien kartuttamiseen on 20 000 – 23 000 €.

Venäjänkielisen väestön kotouttamista tukevan julkaisutoiminnan vahvistaminen, mm. kirjasarjan *Finljandija v Rossii* julkaisu-tiliheyden nostaminen tasolle kirja/vuosi, edellyttää lisärahoitusta, jonka vuosittainen määrä on 6 000 – 8 000 €.

4. MENOLASKELMA

29.08.22 Venäjän ja Itä-Euroopan instituutin toimintamenot (1000 €)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	TA+LTA	TAE	TTS	TTS	TTS	TTS
Perussuunnitelma	768	787	790	790	790	790
Kehittämishankkeet			100	100	50	50

Kehittämissuunnitelmaan sisältyvät seuraavat muutokset
(1000 € verrattuna vuoteen 2004)

- Kirjaston automatisointi			55	38	-	-
- Automatisoidun kirjastojärjestelmän ylläpito			-	13	16	16
- Kirjastojärjestelmäkoulutus			8	8	-	-
- ATK-tekniikan uusiminen			9	10	6	6
- Kirjaston kokoelmien kartuttaminen			22	23	20	20
- Instituutin venäjänkielinen julkaisuohjelma			6	8	8	8